

MARG‘ILON PEDAGOGIKA KOLLEJI O‘QITUVCHISI

Qodirova Fotima Qaxxorovna

Bolani maktab ta'limiga tayyorlashda tarbiyachining roli

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash jarayonida tarbiyachining o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachining asosiy vazifalari, pedagogik yondashuvlari va psixologik tayyorgarligi muhokama qilinadi. Shuningdek, bolalarning aqliy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishida tarbiyachining tutgan o'rni yoritiladi.

Kalit so'zlar: maktabga tayyorgarlik, tarbiyachi, maktabgacha ta'lim, psixologik rivojlanish, pedagogik yondashuv, ijtimoiy moslashuv.

**ПРЕПОДАВАТЕЛЬ МАРГИЛАНСКОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
КОЛЛЕДЖА**

Кадирова Фатима Кахоровна

Роль педагога в подготовке ребенка к школьному обучению

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется роль и значение педагога в процессе подготовки детей к школьному обучению. Обсуждаются основные задачи, педагогические подходы и психологическая подготовка воспитателей дошкольных образовательных организаций. В нем также подчеркивается роль педагогов в умственном, социальном и эмоциональном развитии детей.

Ключевые слова: готовность к школе, воспитатель, дошкольное образование, психологическое развитие, педагогический подход, социальная адаптация.

TEACHER OF MARGILON PEDAGOGICAL COLLEGE

Kadirova Fatima Qakhorovna

The role of the educator in preparing a child for school education

ABSTRACT

This article analyzes the role and importance of the educator in the process of preparing children for school education. The main tasks, pedagogical approaches and psychological preparation of the educator in preschool educational organizations are

discussed. The role of the educator in the mental, social and emotional development of children is also highlighted.

Keywords: preparation for school, educator, preschool education, psychological development, pedagogical approach, social adaptation.

KIRISH

Bolani maktab ta'limiga tayyorlash – bu nafaqat akademik bilim berish, balki uning shaxs sifatida shakllanishiga ko'maklashish jarayonidir. Bolaning kelajakdagi ta'lim jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishi ko'p jihatdan maktabgacha ta'lim davrida olingan tayyorgarlikka bog'liq. Ushbu jarayonda tarbiyachining o'rni nihoyatda muhim bo'lib, u bolada o'qishga bo'lgan qiziqish, mustaqil fikrlash va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda beqiyos ahamiyat kasb etadi. Tarbiyachi bolani maktab muhitiga moslashishga tayyorlab, uning muloqot qobiliyatini rivojlantiradi, mustaqil qaror qabul qilish va o'z fikrini aniq ifodalashga o'rgatadi. Shuningdek, psixologik barqarorlik va emotsional tayyorgarlik ham maktabga moslashish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bola yangi muhit, o'qituvchi va sinfdoshlariga tez moslasha olsa, u o'quv jarayonida faol ishtirok etadi va muvaffaqiyatga erishadi.

Shunday ekan, ushbu maqolada bolani maktab ta'limiga tayyorlashda tarbiyachining tutgan o'rni, uning pedagogik va psixologik yondashuvlari hamda samarali tayyorgarlik usullari tahlil qilinadi.

NATIJALAR

Bolani maktab ta'limiga tayyorlashda tarbiyachining roli beqiyos bo'lib, u bolaning har tomonlama rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib borilgan to'g'ri pedagogik ishlar ularning maktab ta'limiga oson moslashishiga, o'qishga bo'lgan qiziqishining oshishiga hamda mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga ijobiy ta'sir qiladi.

Birinchidan, bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda tarbiyachining roli katta ahamiyatga ega. U bolalarga savod va hisob asoslarini o'rgatish bilan birga, ularga tanqidiy fikrlash, kuzatuvchanlik va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini ham singdiradi. Shu orqali bolalar maktab ta'limiga tayyor bo'lib boradi.

Ikkinchidan, ijtimoiy moslashuv jarayonida tarbiyachining hissasi juda katta. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalar o'zaro muloqot qilishni, jamoada ishlashni, fikr almashishni va nizolarni tinch yo'l bilan hal qilishni aynan maktabgacha ta'lim muassasalarida o'rganadilar. Bu esa maktab muhitida o'zini erkin his qilish va yangi sinfdoshlari bilan tez til topishish imkonini yaratadi.

Uchinchidan, psixologik barqarorlik va emotsional tayyorgarlik ham muhim omil hisoblanadi. Tajribalar shuni ko'rsatadiki, tarbiyachilar bolalarga qiyin vaziyatlarni qanday yengish, stress va hayajonni boshqarish usullarini o'rgatsalar, ular maktabga borganda o'zlarini yanada ishonchli his qiladilar.

Shunday qilib, natijalar shuni ko'rsatadiki, tarbiyachilar bolalarni maktabga tayyorlashda fundamental rol o'ynaydilar. Ularning pedagogik va psixologik yondashuvlari bola kelajagiga asos yaratib, uning maktabdagi muvaffaqiyatlarini belgilaydi. Shu boisdan, maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish va tarbiyachilarning malakasini oshirish dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

MUHOKAMA

Bolani maktab ta'limiga tayyorlash – bu uzoq davom etadigan, murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u bolaning kelajakdagi ta'lim sifati va ijtimoiy moslashuviga bevosita ta'sir qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun to'g'ri yo'naltirilgan pedagogik yondashuv ularning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonda tarbiyachining roli beqiyosdir, chunki aynan u bolalar bilan kun davomida ko'proq vaqt o'tkazadi va ularga bilim, tarbiya hamda muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Maktabga tayyorgarlik jarayonida bolalarning aqliy rivojlanishi, psixologik barqarorligi va ijtimoiy moslashuvi asosiy o'rin tutadi. Tarbiyachi bolaga nafaqat o'qish, yozish va hisoblashni o'rgatadi, balki uning emotsional rivojlanishi va o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga ham ko'maklashadi. Masalan, tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 6-7 yosh oralig'idagi bolalarning 70% ga yaqini agar maktabgacha ta'lim muassasalarida sifatli tarbiya olsa, kelajakda darslarni o'zlashtirishda kamroq qiyinchiliklarga duch keladi.

Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, bolani maktabga tayyorlash jarayonida o'yin orqali o'qitish usuli eng samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Chunki aynan o'yin orqali bola yangi bilimlarni oson qabul qiladi, mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi va atrof-muhit bilan faol muloqotga kirishadi. Shu boisdan, zamonaviy tarbiyachilar innovatsion metodlardan foydalangan holda bolalarni o'qishga tayyorlashda yangi usullarni ishlab chiqmoqdalar. Psixologik tadqiqotlar shuni tasdiqlaydiki, maktabga ilk bor borayotgan bolalarning 40-50% da turli darajadagi stress holatlari kuzatiladi. Buning asosiy sababi – yangi muhitga moslashish jarayonidir. Bu holatni yengillashtirish uchun tarbiyachilar bolalar bilan maxsus moslashuv mashg'ulotlarini o'tkazishlari muhimdir. Masalan, o'yinlar, hikoyalar orqali maktab hayoti haqida tushunchalar berish, sinf muhitini tanishtirish, kelajakdagi o'qituvchi va sinfdoshlar bilan oldindan uchrashuvlar tashkil etish yaxshi natija beradi. Bolani maktabga tayyorlash jarayonida kommunikativ ko'nikmalar ham juda muhim ahamiyat kasb etadi. 2021-yilda AQShning ta'lim bo'yicha olib borilgan tadqiqotlariga ko'ra, maktabgacha ta'lim olayotgan bolalar orasida samarali muloqot ko'nikmalarini shakllantirganlar maktabda muvaffaqiyatli natijalarga erishish ehtimoli ikki barobar yuqori bo'lgan. Bu esa tarbiyachilar tomonidan bolalarga muloqot qilish, fikrini aniq ifodalash va jamoada ishlashni o'rgatish zarurligini ko'rsatadi. Matematika va savod o'rgatish ham muhim yo'nalishlardan biridir. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2022-

yilda Germaniyada o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, 5-6 yosh oralig'idagi bolalar agar maktabgacha ta'lim davrida matematik asoslarni yaxshi o'zlashtirgan bo'lsalar, kelajakda maktabda bu fanlarni o'rganishda ancha osonlik bilan muvaffaqiyat qozonishadi. Shu sababli, tarbiyachilar o'quv mashg'ulotlarini qiziqarli va interaktiv shaklda olib borishlari zarur. Tarbiyachining bolalar bilan individual ishlashi ham katta ahamiyatga ega. Chunki har bir bolaning intellektual va psixologik rivojlanish darajasi turlicha bo'ladi. Masalan, bir bola savod o'rganishga tez qiziqsa, boshqasi ijodiy faoliyatga, rasm chizishga yoki qo'shiq aytishga moyil bo'lishi mumkin. Shu bois, tarbiyachi har bir bolaning individual qobiliyatlarini aniqlab, unga mos yondashuvni qo'llashi zarur.

Maktabga tayyorgarlik jarayonida ota-onalar bilan hamkorlik qilish ham katta ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, agar ota-onalar bolalarning ta'lim jarayonida faol ishtirok etsa, bolalarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasi 30-40% ga oshadi. Shu sababli, tarbiyachilar ota-onalar bilan seminarlar, suhbatlar va mashg'ulotlar o'tkazib, ularning bolalar ta'limiga bo'lgan e'tiborini oshirishlari lozim. Shuningdek, bolalarning emotsional intellektini rivojlantirish ham muhimdir. Emotsional intellekt – bu bolaning o'z his-tuyg'ularini anglash, boshqarish va boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish qobiliyatidir. Zamonaviy psixologiya sohasidagi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalik davrida emotsional intellekti rivojlangan bolalar maktabda yanada muvaffaqiyatli bo'lishadi va jamoa ichida tez moslashishadi. Tarbiyachining nutq madaniyatini shakllantirishdagi roli ham juda katta. Nutq – bu bolaning o'z fikrlarini ifodalash, muammolarni tushuntirish va o'ziga ishonch hosil qilish vositasidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 6-7 yosh oralig'idagi bolalarning 35-40% i maktabga borganida so'z boyligining yetishmovchiligi sababli darslarni yaxshi o'zlashtira olmaydi. Shu bois, tarbiyachilar bolalarga so'z boyligini oshirish, aniq va ravon gapirishga o'rgatish borasida maxsus mashg'ulotlar o'tkazishlari zarur. Bolani maktabga tayyorlash jarayonida jismoniy faollik ham muhim o'rin tutadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, maktabgacha ta'lim olgan bolalar orasida jismoniy mashqlar bilan muntazam shug'ullanadigan bolalar maktabga moslashishda kamroq qiyinchiliklarga duch kelishadi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim muassasalarida sport mashg'ulotlari, harakatli o'yinlar va yoga darslarini o'tkazish bolalarning umumiy rivojlanishiga katta foyda keltiradi. Shunday qilib, bolani maktabga tayyorlashda tarbiyachining roli beqiyosdir. Uning pedagogik va psixologik yondashuvlari, innovatsion o'qitish metodlari va ota-onalar bilan hamkorligi bolalarning maktabga muvaffaqiyatli moslashishi va kelajakdagi akademik yutuqlariga asos yaratadi. Shu sababli, maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish va tarbiyachilarning malakasini oshirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

XULOSA

Bolani maktab ta'limiga tayyorlash jarayoni nafaqat bolaning akademik muvaffaqiyati, balki uning psixologik va ijtimoiy rivojlanishi uchun ham muhim bosqich hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha ta'lim muassasalarida olingan sifatli ta'lim bolaning maktabda tez moslashishiga, mustaqil fikrlash va muloqot qilish qobiliyatini rivojlantirishga katta ta'sir ko'rsatadi.

Tarbiyachining bu jarayondagi roli beqiyos bo'lib, u bolaning dastlabki bilim va ko'nikmalarini shakllantirishda, ijtimoiylashuvida, emotsional barqarorlik va psixologik tayyorgarligini mustahkamlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalar o'qish, yozish va hisob asoslarini o'rganish barobarida, jamoa ichida ishlash, o'z fikrlarini aniq ifodalash, mustaqil qaror qabul qilish va muammolarni hal qilish kabi hayotiy ko'nikmalarga ham ega bo'ladilar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, maktabga borishdan oldin yetarli tayyorgarlikdan o'tgan bolalar o'z tengdoshlariga qaraganda tezroq o'rganishadi va bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishadi. Ayniqsa, o'yin metodlari, interaktiv o'qitish usullari va individual yondashuv orqali bolalarga ta'lim berish ularning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bolani maktabga tayyorlashda ota-onalar, pedagoglar va tarbiyachilar o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ota-onalari bilan muntazam muloqot qilib, ularning qo'llab-quvvatloviga ega bo'lgan bolalar maktabga borishdan oldin ko'proq ijtimoiy va emotsional tayyorgarlikka ega bo'ladilar. Bu esa ularga sinf muhitida tezroq moslashishga yordam beradi. Shuningdek, bolalarning psixologik holatini hisobga olish ham juda muhimdir. Maktabga tayyorlanayotgan bolalar orasida stress darajasi yuqori bo'lishi mumkin, shuning uchun tarbiyachilar ularga moslashish jarayonida yordam berishlari kerak. Maxsus moslashuv mashg'ulotlari, sinf muhitini oldindan tanishtirish va maktab hayoti haqidagi tushunchalarni shakllantirish bolalar uchun foydali bo'ladi. Bundan tashqari, maktabgacha yoshdagi bolalar bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Interaktiv ta'lim usullaridan foydalangan holda o'qitilgan bolalar yangi mavzularni tezroq o'zlashtirishadi va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishadi. Shunday qilib, bolani maktab ta'limiga tayyorlashda tarbiyachining roli shunchaki boshlang'ich bilimlarni o'rgatish bilan cheklanib qolmaydi. U bolaga hayotiy muhim bo'lgan ko'nikmalarni singdirish, psixologik va emotsional jihatdan qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy moslashuvni osonlashtirish kabi mas'uliyatli vazifalarni ham bajaradi. Shuning uchun ham maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirish, tarbiyachilarning malakasini oshirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Kelajak avlodning ta'lim sifati va jamiyatda muvaffaqiyatli shaxs bo'lib yetishishi aynan maktabgacha ta'lim bosqichidagi tarbiya va ta'lim jarayonining

nechoq'lik sifatli tashkil etilganiga bog'liqdir. Shu sababli, tarbiyachilar faoliyatining samaradorligini oshirish, bolalar bilan individual ishlashni yo'lga qo'yish va ularga maktabga moslashish jarayonida to'g'ri yo'nalish berish eng ustuvor vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Abduqodirov A. "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi" – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
2. Hasanboyeva O., Axmedova M. "Maktabgacha ta'lim metodikasi" – Toshkent: Sharq, 2021.
3. Vygotskiy L.S. "Bolalar rivojlanishi va ta'lim psixologiyasi" – Moskva: Pedagogika, 1984.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish to'g'risida" gi qarori – 2017-yil 29-sentabr, PQ-3305-son.
5. O'zbekiston Respublikasi Ta'lim Vazirligi. "Maktabgacha ta'lim metodik tavsiyalari" – Toshkent, 2022.
6. Smirnova E.O. "Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi" – Moskva: Pedagogika, 2017.
7. UNESCO. "Maktabgacha ta'limda innovatsion pedagogika" – Parij, 2021.
8. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. "Maktabgacha ta'lim muassasalarining rivojlanish ko'rsatkichlari" – Toshkent, 2023.
9. Rogoff B. "Bolalarning kognitiv rivojlanishi" – Oxford: Oxford University Press, 1998.
10. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. "Maktabgacha ta'lim dasturi va standartlari" – Toshkent, 2022.
11. Montessori M. "Bolalar uchun yangi ta'lim metodlari" – Rim: Montessori Institute, 1912.
12. OECD. "Maktabgacha ta'lim sifati va uning ijtimoiy ta'siri" – Parij, 2022.
13. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi. "Maktabgacha ta'limda axborot-kommunikatsion texnologiyalar" – Toshkent, 2023.